

УДК 796.011.3:37.014

Касай М.В.¹, Кокарева С.М.²

¹ студ. гр. УФКСз-115м НУ «Запорізька політехніка»

² к.фіз. вих., доц., декан ФУФКС НУ «Запорізька політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ОЧІКУВАНЬ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТРЕНЕРА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ ВІДВІДУВАЧІВ СПОРТИВНИХ СЕКЦІЙ

Анотація. У статті представлено результати анкетного дослідження очікувань відвідувачів спортивних секцій щодо професійної майстерності тренера. Дослідження проводилось у спортивних клубах міста Запоріжжя та серед студентів-здобувачів освіти спеціальності 017 Фізична культура та спорт (n=35). Встановлено, що респонденти найвище оцінюють практичний досвід роботи тренера (82,9 %), комунікабельність (80,0 %) та здатність адаптувати навантаження (68,6 %). Абсолютна більшість (94,3 %) очікує індивідуальних рекомендацій. Виявлено вікові відмінності в пріоритетах: молодші респонденти акцентують психологічну підтримку і мотивацію, старші – безпеку та адаптацію навантаження.

Ключові слова: тренер, професійна майстерність, очікування, анкетування, спортивні секції, компетентність, фізична культура і спорт.

Abstract. The article presents the results of a questionnaire study on the expectations of sports section participants regarding the professional skills of coaches. The study was conducted in sports clubs of Zaporizhzhia and among students enrolled in specialty 017 Physical Culture and Sports (n=35). Respondents rated practical work experience (82.9%), communication skills (80.0%), and the ability to adapt workloads (68.6%) as the most important coach traits. The vast majority (94.3%) expected individual training recommendations. Age-related differences in priorities were identified: younger respondents emphasized psychological support and motivation, while older respondents prioritized safety and load adaptation.

Key words: coach, professional skills, expectations, survey, sports sections, competence, physical culture and sports.

Вступ. Зростаючий попит на якісні фізкультурно-спортивні послуги в Україні актуалізує питання відповідності тренерської діяльності очікуванням тих, хто займається спортом. Теоретичні розробки щодо компетентнісного підходу до підготовки фахівців із фізичної культури і спорту потребують підкріплення емпіричними даними про реальні очікування споживачів тренерських послуг [1; 2].

Зарубіжні дослідники встановили, що сприймана ефективність тренера безпосередньо пов'язана зі спортивними результатами та задоволеністю спортсменів [3]. Вітчизняні науковці також аналізують психолого-педагогічні якості тренера, однак емпіричних досліджень очікувань відвідувачів спортивних секцій в українських реаліях залишається недостатньо [4; 5]. Особливої актуальності набуває вивчення таких очікувань в умовах сучасних викликів, коли фізична активність стає важливим чинником підтримки здоров'я та психоемоційного стану населення [6].

Мета дослідження – виявити та систематизувати очікування відвідувачів спортивних секцій м. Запоріжжя та студентів спеціальності 017 Фізична культура та спорт щодо складових професійної майстерності тренера за результатами анкетного опитування.

Завдання дослідження: 1) розробити та апробувати авторську анкету для вивчення очікувань респондентів; 2) визначити пріоритетні компоненти тренерської майстерності; 3) порівняти очікування залежно від вікової групи та цілей занять.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, опитування (анкетування), методи математичної статистики (відносні частоти, рангування).

Для збору первинних даних розроблено авторську онлайн-анкету на платформі Google Forms (<https://forms.gle/2mq8cieA2HtGgUmZ9>), що включає 18 питань, об'єднаних у блоки: соціально-демографічні характеристики; ранжування та оцінка якостей тренера; очікування від тренерської діяльності; бар'єри для занять. Анкетування проводилось у листопаді–лютому 2025–2026 рр.

У дослідженні взяли участь 35 осіб – відвідувачі спортивних клубів м. Запоріжжя та студенти-здобувачі освіти спеціальності 017 Фізична культура та спорт НУ «Запорізька політехніка». Розподіл за віковими групами: до 18 років – 3 особи (8,6 %), 18–24 роки – 14 осіб (40,0 %), 25–34 роки – 2 особи (5,7 %), 35–44 роки – 3 особи (8,6 %), 45–54 роки – 9 осіб (25,7 %), 55–64 роки – 4 особи (11,4 %). Усі респонденти раніше займалися або продовжують займатися фізичною активністю.

Таблиця 1 Пріоритетні якості тренера в тренувальному процесі за оцінками респондентів (n=35)

Якість тренера	Кількість відповідей	Частка від n (%)	Ранг
----------------	----------------------	------------------	------

Професійні знання / досвід	30	85,7	1
Індивідуальний підхід	24	68,6	2
Комунікативні якості	20	57,1	3
Психологічна підтримка	18	51,4	4
Мотивація	16	45,7	5
Безпека занять	14	40,0	6

Результати дослідження та їх обговорення. За результатами аналізу питання «Що для вас є найважливішим у роботі тренера?» виявлено, що найбільша частка респондентів (85,7 %) серед ключових якостей тренера в тренувальному процесі відзначила професійні знання та досвід. На другому місці – індивідуальний підхід (68,6 %), на третьому – комунікативні якості (57,1 %). Психологічна підтримка важлива для 51,4 % опитаних, мотивація – для 45,7 %, безпека занять – для 40,0 % (табл. 1).

Аналіз питання про риси «ідеального тренера-професіонала» (ТОП-5 табл. 2) виявив схожу ієрархію: практичний досвід роботи відзначили 82,9 % респондентів, комунікабельність та вміння чітко пояснювати – 80,0 %, уміння адаптувати навантаження під вік і стан здоров'я та уміння безпечно навчати технік – по 68,6 %, постійний професійний саморозвиток – 62,9 %. Ці результати узгоджуються з висновками Boardley et al. [3], які встановили, що сприймана методична ефективність тренера є ключовим предиктором спортивної компетентності атлетів.

Таблиця 2 Риси тренера-професіонала за оцінками респондентів (ТОП-5, n=35)

Риса тренера-професіонала	К-сть	Частка (%)
Практичний досвід роботи	29	82,9
Комунікабельність і вміння чітко пояснювати	28	80,0
Уміння адаптувати навантаження під вік і стан здоров'я	24	68,6
Уміння безпечно навчати технік вправ	24	68,6
Постійний професійний саморозвиток	22	62,9
Індивідуальний підхід до кожного	19	54,3
Профільна освіта	17	48,6
Пунктуальність та організованість	17	48,6
Особистий приклад здорового способу життя	15	42,9
Дотримання професійної етики	12	34,3

Щодо питання необхідності профільної освіти тренера: 62,9 % впевнено підтримали цю вимогу («Так»), ще 31,4 % відповіли «Скоріше так», і лише 5,7 % висловились «Скоріше ні». Таким чином, переважна більшість (94,3 %) тією чи іншою мірою підтримує наявність спеціальної освіти у тренера. Це підтверджує позицію Кокаревої та ін. [8] щодо значення фахової підготовки для якості тренерської роботи.

Питання про необхідність особистого досвіду у професійному спорті розподілило думки: 42,9 % відповіли «Так», 40,0 % – «Скоріше так», 11,4 % – «Скоріше ні», 2,9 % – «Ні», ще 2,9 % дали умовну відповідь. Загалом 82,9 % вважають спортивний досвід тренера бажаним або необхідним. Це відображає споживацьке бажання бачити тренера, який «пройшов через це сам», що відповідає результатам Коноха та Собко [4] про роль особистого спортивного досвіду у педагогічній майстерності тренера.

Абсолютна більшість респондентів (94,3 %, n=33) очікує від тренера індивідуальних рекомендацій – стосовно харчування, режиму відновлення, плану тренувань або психологічної підтримки. Натомість підтримку і мотивацію поза межами тренувань (у соцмережах, спільних чатах) очікують лише 48,6 % (n=17), що вказує на достатньо чітку межу між тренувальним і позатренувальним середовищем в уявленнях опитаних.

Серед бар'єрів для регулярного відвідування занять лідирують проблеми зі здоров'ям – 50 %, та брак часу – 44,1 %. Фінансові труднощі назвали 23,5 % респондентів, відсутність мотивації – 17,6 % (рис. 1).

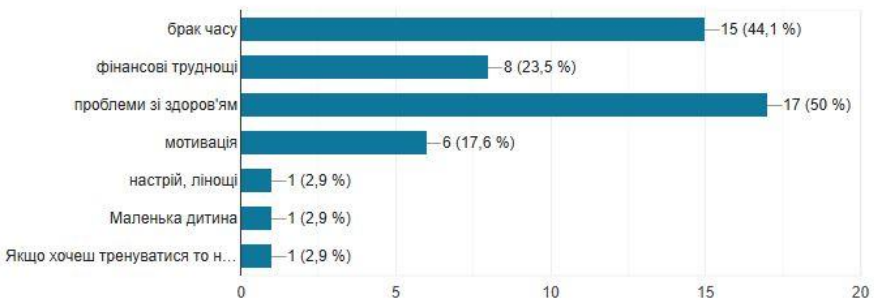


Рис. 1. Основні бар'єри для регулярного відвідування тренувань (% від загальної кількості респондентів, n=35)

Порівняльний аналіз вікових груп показав певні відмінності в пріоритетах. Молодші респонденти (до 24 років, n=17) серед ключових якостей тренера частіше відзначали психологічну підтримку та мотивацію, тоді як представники старших вікових груп (45 років і старше, n=13) – безпеку занять та вміння адаптувати навантаження під стан здоров'я. Це узгоджується з висновком Зеленського [6], що вікові особливості зумовлюють різні потреби

у взаємодії з тренером: молодь потребує більшої емоційної підтримки, тоді як дорослі учасники орієнтуються передусім на безпеку та ефективність навантажень.

Отримані результати свідчать також про те, що знання, яких найчастіше бракує тренеру-початківцю, на думку респондентів, – це навички планування тренувального процесу, практика безпечного навчання техніці вправ і навички комунікації. Ці дані можуть слугувати орієнтиром для коригування навчальних планів підготовки майбутніх тренерів [5; 9].

Висновки.

1. За результатами анкетного опитування 35 респондентів (відвідувачі спортивних клубів м. Запоріжжя та студенти спеціальності 017) визначено ієрархію пріоритетних якостей тренера: на першому місці – практичний досвід роботи (82,9 %), на другому – комунікабельність та вміння чітко пояснювати (80,0 %), на третьому – вміння адаптувати навантаження та безпечно навчати технік (по 68,6 %).

2. Переважна більшість (94,3 %) очікує від тренера індивідуальних рекомендацій; підтримки поза тренуваннями потребує менша частка (48,6 %), що свідчить про розуміння меж тренерської відповідальності з боку респондентів.

3. Майже всі опитані (94,3 %) тією чи іншою мірою підтримують наявність спеціальної освіти у тренера; 82,9 % вважають бажаним або необхідним особистий спортивний досвід.

4. Виявлено вікову диференціацію очікувань: молодші респонденти акцентують психологічну підтримку і мотивацію, старші – безпеку та адаптацію навантаження, що має бути враховано при підготовці фахівців та організації тренувального процесу.

5. Серед основних бар'єрів для занять респонденти називають проблеми зі здоров'ям (50 %) та брак часу (44,1 %), що вказує на потребу у гнучкому графіку й оздоровчому спрямуванні тренувального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сутула В. О., Луценко Л. Д., Дерев'янка В. В. Фізична культура особистості та суспільства: монографія. Харків: Тов. «Щедра садиба плюс», 2017. 280 с.

2. Приходько В. В. Педагогічні технології у підготовці спеціалістів фізичної культури і спорту: навч. посіб. Дніпропетровськ: ДДІФКС, 2003. 148 с.

3. Boardley I. D., Kavussanu M., Ring C. Athletes' perceptions of coaching effectiveness and athlete-related outcomes in rugby union: An investigation based on the coaching efficacy model. *The Sport Psychologist*. 2008. Vol. 22, Issue 3. P. 269–287. <https://doi.org/10.1123/tsp.22.3.269>

4. Коноха А. П., Собко І. М. Педагогічна майстерність тренера: теорія і практика. Харків: ХДАФК, 2016. 198 с.
5. Атаманюк С. І. Формування педагогічної майстерності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2009. № 7. С. 3–6.
6. Зеленський Р. М. Вікові аспекти організації тренувального процесу в оздоровчій фізичній культурі. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2019. № 2 (70). С. 22–27. <https://doi.org/10.15391/snsv.2019-2.004>
7. Moen F., Sandstad H. Subjective expectations among athletes about coaches in sport. *Journal of Human Subjectivity*. 2013. Vol. 11. P. 135–155.
8. Кокарева С. М., Кокарев Б. В., Гацуля О. М., Дудник Ю. О., Черненко А. О. Дослідження обізнаності здобувачів вищої освіти технічного профілю з інноваційними засобами фізичної культури та спорту. Науковий журнал Хортицької національної академії. 2024. № 1 (10). С. 78–87. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2024-10-8>
9. Kokarev B., Kokareva S., Putrov S., Artemieva H., Verbytsyi S. Influence of innovative methods of fitness training on improvement of technical fitness of qualified gymnasts in aerobic gymnastics. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2023. Vol. 23, issue 8. Art 227. P. 1971–1981. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.08227>
10. Mohd Kassim A. F., Boardley I. D. Athlete Perceptions of Coaching Effectiveness and Athlete-Level Outcomes in Team and Individual Sports: A Cross-Cultural Investigation. *The Sport Psychologist*. 2018. Vol. 32, Issue 3. P. 189–198. <https://doi.org/10.1123/tsp.2017-0009>